DET INDRE ENERGIMARKED

Dette faktablad forklarer EU's indre energimarked, herunder dets retsgrundlag, mål og regler for el-, gas- og brintmarkederne. Det skitserer, hvordan EU sigter mod at skabe et konkurrencedygtigt, integreret og velfungerende energimarked ved at fjerne hindringer mellem medlemsstaterne, forbedre den grænseoverskridende handel og beskytte forbrugerne. Det fremhæver også Europa-Parlamentets rolle i udformningen af og tilsynet med energimarkedspolitikken.

RETSGRUNDLAG

EU's politik for det indre energimarked er baseret på:

— Artikel 114 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF), som giver Parlamentet og Rådet mulighed for at vedtage harmoniseringsforanstaltninger efter den almindelige lovgivningsprocedure med henblik på at oprette et indre marked i EU med et højt niveau af sundhed, sikkerhed, miljøbeskyttelse og forbrugerbeskyttelse.

— Artikel 194 i TEUF, der fastsætter energipolitik som en delt kompetence mellem EU og dets medlemsstater. Den har til formål at sikre, at EU's energimarked fungerer, og at energiforsyningen er sikker.

MÅL

Et fuldt integreret, konkurrencedygtigt og velfungerende indre energimarked sikrer overkommelige priser, sender vigtige prissignaler for investeringer i grøn energi, sikrer energiforsyningen og fastlægger den mest effektive vej til klimaneutralitet. EU sigter mod at nå disse mål ved at:

— fjerne handelshindringer og flaskehalse i grænseoverskridende infrastruktur

— fremme overkommelige energipriser, prisstabilitet og fleksibilitet

— sikre strenge miljø- og sikkerhedsbestemmelser

— sikre energiforsyningen og diversificering af kritiske forsyningskæder

— tilpasse skatte- og prispolitikker til fælles normer og standarder.

Udformningen af dette energimarked sikrer fair adgang, ikkeforskelsbehandling, stærk forbrugerbeskyttelse og aktiv borgerdeltagelse. Den opretholder også et tilstrækkeligt niveau af energiforsyning og -produktion ved at prioritere energieffektivitet (2.3.8) og fremme vedvarende energi (2.3.9).

RESULTATER

A. Liberalisering af energimarkederne

EU's indre energimarked har udviklet sig gennem flere lovgivningspakker og er gået fra nationale monopoler til et åbent, integreret og konkurrencedygtigt system. Disse pakker omfatter:

— den første energipakke, der blev vedtaget mellem 1996 og 1998, og som for første gang åbnede de nationale energisektorer for konkurrence.

— den anden energipakke, der blev vedtaget i 2003, og som gav industrielle og private forbrugere mulighed for frit at vælge deres egne energileverandører fra en bredere vifte af konkurrenter.

— den tredje energipakke, der blev vedtaget i 2009, og som regulerede adskillelsen af energiproduktion og -forsyning fra transmissionsnet, kendt som adskillelse, og styrkede forbrugernes rettigheder på detailmarkederne. Den oprettede Den Europæiske Unions Agentur for Samarbejde mellem Energireguleringsmyndigheder (ACER) og de europæiske net af transmissionssystemoperatører (ENTSO'er) for at føre tilsyn med markedets retfærdighed.

— den fjerde energipakke, der blev vedtaget i 2019, og som indførte regler om vedvarende energi, forbrugerincitamenter og begrænsninger af subsidier til kraftværker såsom kapacitetsmekanismer. Den krævede udarbejdelse af risikoreduktionsplaner for elkriser og øgede ACER's beføjelser til grænseoverskridende samarbejde.

— den femte energipakke, der er kendt som "Fit for 55", og som blev vedtaget i 2024, bringer Unionens energimål i overensstemmelse med dens ambitioner om at blive klimaneutral inden 2050 og udvider gaspakken til at omfatte brint. Den udvidede gasreglerne til dekarboniserede gasser, herunder brint.

— i REPowerEU-planen, der blev vedtaget i 2022 efter Ruslands omfattende invasion af Ukraine, blev det foreslået at udfase importen af russisk energi fra fossile brændstoffer og diversificere energikilderne, indføre energibesparende foranstaltninger og fremskynde omstillingen til vedvarende energi. I 2023 indførte EU langsigtede kontrakter på elmarkedet for at stabilisere priserne og beskytte sårbare forbrugere. I 2026 vedtog EU regler om udfasning af russisk import af rørledningsgas og flydende naturgas (LNG).

B. Retsakter, der definerer EU's indre energimarked

Følgende EU-retsakter fastlægger de vigtigste principper, udformningen og reglerne for driften af de indre el- og (dekarboniserede) gasmarkeder, kriseberedskab og -styring, markedsintegritet og -gennemsigtighed, energiforsyningssikkerhed, statistikker og udfasning af importen af russisk gas og forberedelser til udfasningen af importen af russisk olie.

— 2019 direktivet om fælles regler for det indre marked for elektricitet

— 2024 direktiv om fælles regler for de indre markeder for vedvarende gas, naturgas og brint

— 2019 forordningen om det indre marked for elektricitet

— 2024 forordning om de indre markeder for vedvarende gas, naturgas og brint

— 2018 forordning om forvaltning af energiunionen og klimaindsatsen

— 2019 forordning om oprettelse af Den Europæiske Unions Agentur for Samarbejde mellem Energireguleringsmyndigheder

— 2019 forordning om risikoberedskab i elsektoren

— 2011 forordning om integritet og gennemsigtighed på engrosenergimarkederne

— 2016 forordning om europæiske statistikker over priserne på naturgas og elektricitet

— 2009 direktiv om minimumslagre af råolie og/eller olieprodukter

— 2017 forordning om foranstaltninger til opretholdelse af gasforsyningssikkerheden

— 2026 forordning om udfasning af importen af russisk gas og forberedelse af udfasningen af importen af russisk olie.

For at sikre en vellykket overvågning af energimarkedet, lette energiintegrationen og gennemføre de foranstaltninger, der er fastsat i EU's nuværende politikramme, er der oprettet flere reguleringsmyndigheder og operatører:

1. EU's Agentur for Samarbejde mellem Energireguleringsmyndigheder (ACER)

ACER fremmer samarbejdet mellem nationale energireguleringsmyndigheder på både regionalt plan og EU-plan, navnlig i grænseoverskridende områder. Blandt dets mål er:

— overvågning af udviklingen af energinet og -markeder

— undersøgelse af sager om markedsmisbrug

— koordinering af anvendelsen af sanktioner med EU-landene

— udarbejdelse af netregler og forelæggelse af endelige forslag for Kommissionen

— varetagelse af en rolle i revisionen af budområderne på elmarkedet.

2. Det europæiske net af transmissionssystemoperatører

Transmissionssystemoperatører (TSO'er) er ansvarlige for transport af elektricitet, gas og brint på tværs af nationale og grænseoverskridende elnet og dekarboniseret gasinfrastruktur.

Deres samarbejde sikres af følgende europæiske net af transmissionssystemoperatører (ENTSO'er):

— det europæiske net af transmissionssystemoperatører for elektricitet (ENTSO-E)

— det europæiske net af transmissionssystemoperatører for gas (ENTSOG)

— det europæiske net af netoperatører for brint (ENNOH).

Sammen med ACER udvikler ENTSO'erne detaljerede regler for netadgang og tekniske regler, der har til formål at harmonisere, integrere og forbedre effektiviteten af energitransmissionssystemerne. ENTSO'erne sikrer også samordningen af netdrift gennem udveksling af driftsinformation og udvikling af fælles sikkerheds- og beredskabsstandarder og -procedurer. Hvert andet år udarbejder ENTSO'erne en 10-årig netudviklingsplan for EU's elnet og dekarboniserede gasinfrastruktur og forelægger den for ACER med henblik på en udtalelse.

C. Nuværende geopolitiske forhold

Funktionen af EU's indre energimarked er blevet sat på prøve af de seneste energikriser, som har medført et skift i EU's importafhængighed fra russisk rørledningsgas til LNG-import fra pålidelige partnere.

Ruslands omfattende invasion af Ukraine i 2022 og den pludselige stigning i priserne på rørledningsgas fik EU til at udpege Rusland som en upålidelig leverandør. EU besluttede at standse al import af russisk kul og gennemføre en gradvis udfasning af russisk gas, LNG og olie – og på lang sigt al energiimport.

Krigen i Iran i februar 2026 og den efterfølgende standsning af olie- og LNG-eksporten gennem Hormuzstrædet har yderligere udfordret EU's energimarkeds funktion.

D. Videre skridt

Som reaktion på forskellige energichok lancerede EU i februar 2025 aftalen om ren industri og handlingsplanen for energi til overkommelige priser, som i 2026 blev efterfulgt af investeringsstrategien for ren energi, med det formål at sænke energiomkostningerne, fuldføre energiunionen, tiltrække investeringer i vedvarende energi og infrastruktur og forberede sig på nye energikriser.

Handlingsplanen for energi til overkommelige priser bekræfter på ny EU's indre energimarked som det vigtigste redskab til at beskytte borgere og virksomheder mod høje energipriser. Den foreslår bl.a. at sænke beskatningen af elektricitet, fjerne ikke-energirelaterede omkostningskomponenter fra regningerne og fastsætte mere effektive netafgifter.

E. Energiforsyningssikkerhed

Energisikkerheden i Unionen afhænger af flere foranstaltninger på tværs af olie-, gas- og elsektorerne.

Det drejer sig bl.a. om at nå følgende mål:

— et elsammenkoblingsmål mellem EU-landene på mindst 15 % senest i 2030

— gaslagringsniveauer fyldt op til 90 % af kapaciteten forud for hver vintersæson

— minimumslagre af olie svarende til 90 dages gennemsnitlig daglig nettoimport eller 61 dages gennemsnitligt dagligt indenlandsk forbrug, alt efter hvilken mængde der er størst

— koordinerings- og risikoberedskabsforanstaltninger i energisektoren.

F. Transeuropæiske energinet

Integrationen af grænseoverskridende energiinfrastruktur i EU reguleres af forordningen om transeuropæiske energinet (3.5.1). Denne forordning fastlagde

retningslinjer for infrastrukturudvikling og indførte både projekter af fælles interesse inden for EU og projekter af gensidig interesse med lande uden for EU. For perioden 2021-2027 finansieres disse prioriterede projekter via Connecting Europe-faciliteten for energi (3.5.2).

EUROPA-PARLAMENTETS ROLLE

Ved vedtagelsen af alle lovpakker om det indre energimarked har Europa-Parlamentet altid stærkt støttet ejerskabsretlig adskillelse i el-, gas- og brintsektoren som det mest effektive middel til at fremme investeringer i infrastruktur på en ikkediskriminerende måde, fair netadgang for nytilkomne virksomheder og gennemsigtighed på energimarkedet.

Europa-Parlamentet har endvidere understreget vigtigheden af en fælles europæisk holdning til midtvejsinvesteringer og øget samarbejde mellem regulerende myndigheder, EU-lande og transmissionssystemoperatører og en stærk proces for harmonisering af betingelserne for netadgang.

På Parlamentets initiativ blev der lagt særlig vægt på at øge forbrugernes rettigheder på områder som beskyttelse af sårbare kunder, energifattigdom, beskyttelse mod afbrydelser og leverandører i sidste instans.

Parlamentet har konsekvent presset på for at få ACER til at spille en større rolle og understreget, at det skal tildeles de nødvendige beføjelser til at løse grænseoverskridende problemer, som de nationale reguleringsmyndigheder ikke er i stand til at løse, da disse blokerer for det indre energimarkeds integration og funktion.

Det har vedtaget flere beslutninger som reaktion på de seneste energikriser og har konsekvent slået til lyd for en øjeblikkelig og fuldstændig udfasning af al import af russisk energi, en retfærdig fordeling af omkostningerne blandt alle forbrugere og en solid beskyttelse af sårbare forbrugere.

I 2025 fordømte Parlamentet på det kraftigste opfordringerne til en tilbagevenden til import af russisk energi som led i en fredsaftale i Ukraine og understregede behovet for et EU-dækkende forbud mod al import af russisk naturgas senest i 2027. Det fordømte også spild af vedvarende energi på grund af overbelastning af nettet, understregede betydningen af infrastrukturinvesteringer og foreslog et bindende sammenkoblingsmål for 2036 og en udvidelse af netudviklingsplanerne til en tidsramme på 20 år.

Dette faktablad er udarbejdet af Europa-Parlamentets Temaafdeling om Omstilling, Innovation og Sundhed. Der kan findes yderligere oplysninger om emnet på webstedet for Udvalget om Industri, Forskning og Energi.

Kristin BECKER / Matteo Ciucci
04/2026